

Motion till riksdagen 2024/25:2621

av **Ulrika Westerlund m.fl. (MP)**

Effektiv hivprevention genom borttagande av informationsplikten ur smittskyddslagen

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av smittskyddslagen i syfte att ta bort informationsplikten för människor som lever med hiv, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Att se över smittskyddslagen och ta bort informationsplikten för människor som lever med hiv är en fråga som har många år på nacken. För några av de organisationer som arbetar med hivprevention och rättigheter för människor som lever med hiv är frågan närmare 40 år gammal, eftersom de redan från början motsatte sig att informationsplikten för människor som lever med hiv skulle införas. Sedan dess har många motioner lagts, från många olika partier, och många debatter på temat hållits i riksdagen. Den 4 mars 2020 fattade också riksdagen ett beslut om att rikta ett tillkännagivande till den dåvarande regeringen om att den bör se över om smittskyddslagen fyller sin funktion när det gäller informationsplikten för hivpositiva.

Unaids har också engagerat sig i frågan om länders lagstiftning på området, ur ett hivpreventivt perspektiv: 2008 publicerade FN-organet ett policypapper som handlade om kriminalisering av hivöverföring. Där står bland annat:

Det finns inga data som visar att en bred tillämpning av strafflagstiftningen mot hivöverföring ger några effekter, vare sig i fråga om rättsskipning eller för förebyggande av hivöverföring. Därför uppmanar UNAIDS regeringar att begränsa kriminaliseringen till fall med avsiktlig överföring, det vill säga då en person känner till att hen är hivpositiv, handlar med avsikt att sprida hiv och verkligen överför det. I andra fall bör lagstiftare, åklagare och domare inte tillämpa strafflagstiftning. Strafflagstiftning bör i synnerhet inte tillämpas i fall där det inte finns någon betydande risk för överföring, eller där personen, till exempel, inte berättat att hen var hivpositiv av rädsla för våld eller andra negativa följder, eller vidtog rimliga

åtgärder för att minska överföringsrisken, till exempel genom att utöva säkrare sex genom användning av kondom.

Redan 2011 påpekade en läkare som arbetar på Venhälsan, på Södersjukhuset i Stockholm:

Den centrala frågan vad gäller smittspridning idag är inte hur enstaka hivpositiva betar sig, utan hur vi ska nå alla dem som inte testar sig och som inte vågar vara öppna med sin sjukdom på grund av den diskriminering som drabbar hivpositiva. Det är den här gruppen som utgör huvudrisken, för sig själva och andra. Att vi har sådana svårigheter att nå dessa människor är delvis en konsekvens av kriminaliseringen.

Att ta bort informationsplikten för människor som lever med hiv är viktigt, inte minst ur ett hivpreventionsperspektiv. Det är centralt att testning är tillgänglig för alla som har anledning att tro att de kan ha fått hivviruset överfört. Det är minst lika centralt att ingenting i lagstiftningen kan få någon att tveka inför att ta ett test. Med den moderna behandling som finns tillgänglig nu för människor som lever med hiv är det möjligt att få ned virusnivåerna till icke mätbara nivåer. Vid så låga nivåer överförs inte heller viruset. Det är därför att skicka fel signaler att människor som känner till sin positiva hivstatus och är under behandling måste informera andra om sin hivstatus. Det är långt mycket viktigare att säkerställa att alla har tillgång till PREP, testning och vid behov behandling.

Det är också glädjande att det skett en förändring i tillämpningen av smittskyddslagen så att personer som lever med hiv och har en välinställd behandling kan få ett beslut av den behandlande läkaren om att ta bort kravet på informationsplikt från de förhållningsregler som patienten får. En enkätstudie från Folkhälsomyndigheten, Att leva med hiv, från 2023, visade att ungefär två tredjedelar av patienterna med hiv i studien uppgav att deras behandlande läkare har undantagit dem från informationsplikten. RFSL har konstaterat att ”kunskapen om att man kan få informationsplikten bortlyft har dock sett olika ut, både bland personer som lever med hiv och bland behandlande läkare”. Detta är sannolikt anledningen till att det inte var en större andel än två tredjedelar som fått informationsplikten lyft. Om samtliga som har en väl inställd behandling skulle ha fått detta hade andelen varit mycket högre.

I april 2023 redovisade Folkhälsomyndigheten också sitt underlag till en uppdaterad nationell strategi mot hiv/aids. Ett av de föreslagna delmålen i underlaget är att stigma och diskriminering relaterat till hivinfektion ska elimineras, och en av flera föreslagna åtgärder är att utreda kravet på informationsplikt. Den uppdaterade hivstrategin kom i augusti i år och ska kompletteras av en handlingsplan i juni nästa år. Här finns ett utmärkt tillfälle att komplettera detta med en översyn av smittskyddslagen.

Sammanfattningsvis: ett av de absolut viktigaste skälen för denna önskade förändring av smittskyddslagen är hivpreventionen. Syftet med smittskyddslagen är ju sjukdomsprevention, så det kanske kan framstå som märkligt, men vad gäller informationsplikten för människor som lever med hiv blir det kontraproduktivt.

RFSL konstaterar till exempel på sin webbsida att ”informationsplikten tar bort fokus från det som är hivpreventionens mest centrala budskap: att samtliga personer i det sexuella mötet bär ansvaret för att skydda sig själv och sina partners”. RFSL, som arbetat med hivprevention sedan hiv kom till Sverige, skriver vidare: ”Det är oftast personer som inte vet om att de har hiv som överför hiv till andra. För denna grupp gäller förstås ingen informationsplikt då de inget vet och därför heller inte har något att

berätta. Informationsplikten är därför kontraproduktiv och den bidrar till att stigmatisera personer som lever med hiv och vet om sin status.”

Informationsplikten riskerar också att försätta människor i ett slags falsk känsla av trygghet: Om ingen har sagt att hen har hiv, så har ingen hiv och då behöver jag inte ta ansvar för att skydda mig själv från att få viruset överfört. Det budskap som måste framföras allra tydligast för en effektiv hivprevention är att ingen annan kan skydda dig från att få viruset överfört, det kan bara du själv. I ett sexuellt möte kan du inte veta om personen du möter lever med hiv; hen kanske inte vet det själv.

Det är nu dags att ta bort informationsplikten ur smittskyddslagen för människor som lever med hiv, för en bättre hivprevention och för en minskad stigmatisering av människor som lever med hiv.

Ulrika Westerlund (MP)

Märta Stenevi (MP)

Jan Riise (MP)

Jacob Risberg (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Mats Berglund (MP)